

Amanda Hodgkinsonová
Britannia Road 22

FLEET

Amanda Hodgkinsonová

Britannia Road 22

Amanda Hodgkinsonová
Britannia Road 22

Copyright © Amanda Hodgkinson, 2011
Translation © Jana Hejná, 2013

ISBN 978-80-87497-56-2
ISBN 978-80-7473-078-8 (PDF)

S láskou mamince a tatínkovi

I mrtví potřebují pohádky.
Zbigniew Herbert

Jaro 1946. Do Anglie.

Ten chlapec jí byl vším. Drobný, neposedný klučina, vyplašený jako zvířátko v divočině. V jeho dětském tělíčku a věčně rejdicích očích přežívaly temné duše všech těch ztracených, nalezených a nikdy nezapomenutých. Milovala ho se stejnou urputnou silou, s jakou ze semínek ukrytých hluboko v zemi raší celé lesy, a přesto se děsila, že ani to nebude stačit, že ho ztratí. Proto ho odváží do Anglie, odhodlaná přesvědčit Janusze, aby ho také miloval a poskytl mu bezpečný domov.

V seznamu pasažérů stálo: Silvana Nowaková, dvacet sedm let, vdaná, syn Aurek Josef, sedm let.

„Jaké je vaše povolání?“ zeptal se jí britský voják a začal studovat dokumenty, které mu předložila.

Zadívala se na stůl pokrytý listinami, celé stránky popsané ženskými jmény. Všechno hospodyně a ženy v domácnosti.

Za zády se jí táhla dlouhá fronta, stovky dalších tiše čekajících matek s dětmi, stejně jako ona oblečené do darovaných šatů. Nad vojákovou hlavou visela cedule s lodním řádem v několika jazycích včetně polštiny. *Prostěradla a přikrývky jsou majetkem této lodi. Zcizené předměty budou zabaveny.*

Silvana pevněji sevřela svého synáčka. Voják na ni vrhl rychlý pohled, pak se odvrátil a znovu zabořil zrak do písemností. Moc dobře věděla proč. Bylo mu trapné dívat se na tak neupravenou ženu a neklidné děcko. Jednou rukou se ujistila, že má šátek stále na hlavě,

a dlaň druhé ruky vtlačila do Aurekových zad ve snaze donutit ho, aby se napřimil.

„Vaše zaměstnání?“

„Přeživší,“ zašeptala to první, co jí přišlo na jazyk.

Voják nevzhlédl, jen uchopil pero.

„Hospodyně, nebo žena v domácnosti?“

„Nevím,“ odpověděla. Pak, vědoma si netrpělivého přešlapování za zády, dodala: „Žena v domácnosti.“

A tím to skončilo. Byla zaregistrována, úhledně vepsána do tlusté knihy nesmazatelným černým inkoustem. Přidělili jí číslo, štítek do klopky, který odpovídal záznamu v seznamu cestujících. Důkaz, že ona a ten chlapec jsou, kým tvrdí. Matkou a synem. Byl to dobrý začátek. Úřední dokument přece nikdo zpochybňovat nemůže. Jen s tím povoláním, *žena v domácnosti*, byla potíž. Byla přesvědčená, že ta slova, *žena a domácnost*, ať už dohromady nebo zvlášť, by zrovna s ní nikdo nespojoval.

Celou noc, zatímco moře unášelo loď se stovkami uprchlíků na palubě k jiné zemi, Silvana usilovně vzpomínala. V jedné z přeplněných chodeb podpalubí objevila volné místo, posadila se na paty, ruce založené na prsou. Schoulená, s Aurekem schovaným pod kabátem, vdechovala pach potu a naftové výpary a naslouchala pulzování motorů, které svým pravidelným tempem ukrajovalo noc. Pokoušela se vybavit si život s Januszem, ale vracely se jí stále stejné myšlenky z minulosti. Ty, o které nestála. Cesta, po níž se vydat nechtěla, kalné, upršené nebe a letouny vystřelující z mračen. Potřásla hlavou, aby ty vzpomínky zaplašila, nechtěla znovu vidět, co následovalo. Stejně to přišlo. Hlína pod nohama lesklá vlhkostí, vítr ohýbající větve stromů a na dřevěné kárce děcko zabalené v kokonu z pestrobarevných příkrývek.

Silvana si svého synka přitáhla blíž a začala ho kolébat. Vzpomínky se rozplynuly. Chlapcova vyhublá ru-

ka vyklouzla zpod kabátu a ona na tváři ucítila pátravý dotek jeho prstíků. Proč jen je láska tak úzce spjata se ztrátou? Vždyť bez ohledu na to, jak moc ho milovala – a milovala ho tak vroucně, jako by na tom závisel její vlastní život –, ztrátu si nesla ustavičně v srdci, neoddělitelnou jako přízrak v patách.

Když temnotu pročísly první paprsky nového dne, byla už Silvana na přemýšlení příliš vyčerpaná. Konečně zavřela oči a nechala se hučením motorů, tím mechanickým tlukotem srdce, ukolébat do milosrdně bezesného spánku.

S ránem se na obloze objevilo bledé slunce a začal foukat slaný mořský vánek. Silvana, s Aurekem pevně svírajícím šosu jejího kabátu, si proklestila cestu davem a vydala se na horní palubu. Chytla se zábradlí a on jí mezi rozkročenýma nohama usedl na bobek a opřel se jí o lýtka. Hluboko pod nimi se o lodní bok tříštily nazelenalé vlny a ona je pozorovala a pokoušela se představit si, jaká asi bude Anglie, ta země, o níž nevěděla nic, jen to, že právě tam teď žije Janusz, její muž.

Byla ztracená a on ji našel. Snad to považoval za návrat do minulosti, myslel si, že bude stejná, jako když ji opustil – mladá ženuška s pečlivě natočenými rudými lokny, úsměvem na tváři a jejich milovaným synáčkem v náručí. Nemohl tušit, že minulost je dávno mrtvá a ona je jen duch té ženy, kterou kdysi znal.

Z houpání lodi se jí zatočila hlava, musela se rychle opřít. Svou vlast nechala daleko za sebou a na obzoru nebylo žádné pobřeží, žádná zem, pro niž lze truchlit, jen voda, kam až oko dohlédlo, a odlesky sluneční záře na vlnách. Janusze neviděla od toho dne, kdy před dlouhými šesti lety opustil Varšavu. Poznává ho vůbec? Dokázala si vybavit jejich první setkání, datum svatby, velikost jeho bot, to, že je pravák. Ale k čemu bylo tohle těžkopádné chytání se faktů a čísel?

Přimhouřenýma očima pozorovala moře, nekonečné pohupování vln. Kdysi ho milovala, tím si byla jistá. Ale teď mezi nimi stál všechen ten promarněný čas. Šest let, a stejně tak to mohlo být i sto. Má snad na toho muže právo jen proto, že zná obvod jeho límečku?

Aurek ji zatahal za ruku a ona poklekla, rukávem si otřela ústa a pokusila se o úsměv. Na téhle cestě byla jen kvůli němu, protože chlapec otce potřebuje. Už brzy nechají minulost za sebou a jejich přítomností bude Anglie. Tam jistě dokážou žít, jako by nebylo žádné včera, bez mučivých vzpomínek, aniž by je pronásledovaly hrůzy dřívějšíka. Prohrábla mu kratičké vlasy a on ji objal kolem krku. Byla na cestě za novým životem a s sebou si vezla ten jediný kousek Polska, který jí ještě zbyl.

Britannia Road 22, Ipswich

Na ten dům se usmívá sama Štěstěna, pomyslí si Janusz. Trošku poodstoupí, aby si mohl číslo 22 v Britannia Road lépe prohlédnout; obdivuje to úzké stavení z červených cihel se třemi okny a modrými vchodovými dveřmi. Skleněná, zeleně orámovaná vitráž ve dveřích zobrazuje vycházející slunce, uprostřed sedí drobný ptáček, salašník modrý. Je to tak typicky anglické, že se Janusz neubrání úsměvu. Přesně to hledal.

Domek je poslední v řadě, hned vedle ruin po náletu, přesto se mu nějakým záhadným způsobem podařilo vyváznout bez větší újmy. Jediným svědectvím nedávné minulosti je dlouhá puklina ve vitráži, rýha protíná modrého ptáčka, takže by pro něho nejspíš bylo těžké vzlétnout, kdyby se o to snad chtěl pokusit. Jinak ale člověk snadno uvěří, že válka tenhle dům úplně minula. Pošetilá myšlenka, to moc dobře ví, ale stejně se mu zamlouvá. Snad se ten dům o kousíček svého štěstí podělí i s ním a jeho rodinou.

„S tímhle svinčíkem si hlavu nelámejte,“ ozve se realitní agent a mávne rukou směrem k vybombardovaným sutinám, kde si hrají umouněné děti. „Zmizí to dřív, než se nadějete. Však my už tohle město postavíme na nohy, a pěkně rychle.“

Urovná si manžety tvídového saka a podá Januszovi svazek klíčů.

„Tak prosím, je to vaše. Doufám, že se vám tu bude líbit. Můžu vědět, odkud pocházíte?“

Janusz tu otázku čekal. Lidé se chtějí vždycky nejdříve dozvědět, co jste zač.

„Z Polska,“ odpoví. „Jsem Polák.“

„Mluvíte zatraceně dobře anglicky,“ pokračuje makléř a z vnitřní kapsy saka vytáhne pouzdro na cigarety. „Sloužil jste v armádě?“

To je druhá věc, která je vždycky zajímavá. *Co tady děláš?* Ale Janusze už tahle země z míry nevyvádí. Zná zdejší způsoby, ví, jak to chodí. Mluv jasně a k věci. Dej najevo, že jsi na jejich straně, to jim ke štěstí stačí.

Když se ho na jeho původ zeptali poprvé, kdysi dávno, kdy ho ještě trápilo, že je cizinec, kdy to považoval za nesmazatelné mateřské znaménko, za nevzhlednou zarudlou skvrnu na tváři vystavenou všem na odiv, tehdy udělal tu chybu, že se jim pokusil popravdě odpovědět. V Anglii byl zatím krátce, ani ne rok, a jeho noví druhové v něm tím svým bouřlivým, krvelačným nadšením pro válku zažehli jakýsi plamen. Žilami mu najednou proudil spalující oheň, který způsobil tu lehkomyšlnou upřímnost, jakou nikdy dříve nepocítil. S hlučnou partou letců RAF posedával v zakouřené jídelně, popíjel pivo barvy motorového oleje a jal se převyprávět svůj příběh, cestu z Polska na samém úsvitu války do Francie a později do Anglie.

Až příliš pozdě si uvědomil, jak zamotané je jeho vyprávění, které stejně nikdo neposlouchá. Nikdo nechtěl slyšet o ženách, které opustil. Janusz dál zápasil s cizími slovy, a nakonec se utápěl v sebelítosti a skloněný nad pultem mumlal polsky cosi o velkých trápeních, jako jsou láska a čest. Později začal venku na ostrém nočním vzduchu střízlivět a při pohledu na hvězdnaté nebe zalitoval každé pošetilosti, kterou toho večera vypustil z úst.

Teď se ale napřímí a vyžene vzpomínky z hlavy.

„Sloužil jsem u Královského letectva,“ prohlásí jasně

a pevně. „U polské perutě. Do Anglie jsem přišel v roce 1940 a už jsem tu zůstal.“

„Aha. Tak to jo,“ usměje se muž a nabídne mu cigaretu. „Já byl taky v armádě. Znal jsem pár kluků tam od vás. Umíte slušně chlastat, vy Poláci... Umístili vás někde tady poblíž?“ Zapálí si, odcvrnkne sirku na zem a podá krabičku Januszovi.

„Ne.“ Janusz si vezme zápalky a na znamení díky kývne. „Často jsme se přesunovali. Demobilizovali mě v Devonu a nabídli mi práci buď tady, nebo nahoře na severu.“

„No, Ipswich je slušné místo k životu, pěkné trhové městečko... A dům jste získal právě včas. Seznam zájemců o tuhle nemovitost je delší než moje ruka. Kdybyste mi ještě před otevřením kanceláře nebušil na dveře, předával bych ty klíče teď někomu jinému. Je to poctivý rodinný domek. Máte, víte... nějakou...?“

„Rodinu? Mám ženu a synka. Dorazí sem za měsí.“

„Šťastné shledání, co? To rád slyším.“

„Doufám.“ Janusz potáhne z cigarety, vyfoukne kroužek dýmu a sleduje, jak se pomalu rozplývá. „Neviděl jsem je už šest let.“

„To je teda něco.“ Maklér nakloní hlavu a trochu se zamračí. „Na druhou stranu, když se nad tím zamyslete, máte barák, práci a za chvíli vám přijede rodina. To je přece šťastný konec, no ne?“

Janusz se zasměje. Přesně v to doufá.

„To je pravda,“ přisvědčí. „Příběh s happy endem.“

Když mu pracovník Červeného kříže oznámil, že Silvanu s Aurekem našli v britském uprchlickém táboře, do smíchu mu nebylo.

„Jsou na tom dost bledě,“ pronesl úředník téměř šepetem. „Živořili v lese a nejspíš velmi dlouho. Hodně štěstí, pane. Doufám, že vám to vyjde.“

Zatočí klíči na prstě a pozoruje tvídová záda agenta, který svižně kráčí dolů z kopce do města. A je to. Mír. A on má dům. Domov pro Silvanu s Aurekem. Otec by na něj byl tak pyšný, hrdý, že dokázal svou rodinu znovu spojit. Že udělal, co se patří. A hledí do budoucnosti. Do Polska se vrátit nemůže, alespoň ne teď, když je jeho vlast pod komunistickou nadvládou. Musí se podívat pravdě do očí. Sny o svobodném a nezávislém Polsku jsou právě jen to – sny. Jeho domov je teď tady. Sám Churchill se nechal slyšet, že polští vojáci by se měli stát svobodnými a plnohodnotnými občany britského impéria, a on tuhle myšlenku přijal za svou. Jeho domovem je Británie.

Jestli se mu snad někdy podaří opět navázat kontakt s rodiči nebo sestrami, kdyby mu měli jednou odpovědět na dopisy a najít ho, snad jeho rozhodnutí zůstat pochopí.

Vloží si klíče do kapsy a přemítá, co pro něj život chystá. Když mu po demobilizaci nabídli dvě pracovní místa, jedno v továrně na jízdní kola v Nottinghamu a druhé ve strojírenském závodě v tomhle východoanglickém městečku, rozložil si v knihovně mapu Spojeného království a prstem se dotkl Ipswiche. Je to malé přístavní městečko usazené na rozvětveném ústí řeky, jež se vlévá do moře. Malíčkem dosáhl přes modř Severního moře až na francouzskou pevninu, a to rozhodlo. Přestěhuje se sem, aby byl blíž Hélène. Hloupý důvod, zvláště když se tolik snaží zapomenout; alespoň nepatrně se tím však zmírnila bolest, jež ho souží.

Zívne a ze rtů mu unikne hluboký povzdech. Cítí se tu dobře. Vzduch je poměrně čistý a je tu klid. Po celé délce svahu se táhnou řady cihlových domků, v dálce se k nebi vzpíná věž kostela se špicí obalenou lešením. Netuší, jestli za tím stojí dlouho odkládané opravy ne-

bo nedávné poničení ve jménu války, a ani ho to nezajímá. Víru v Boha ztratil. Dnes doufá jen v konkrétní věci, v jistou práci a rodinu, o kterou se může postarat. A jednou snad i ve špetku toho štěstí.

Za kostelem navazují na obytné čtvrti řeka a vysoké komíny továren. A za nimi už jen širá pole a les. Nebe nad hlavou má barvu staré žvýkačky, jejíž celistvou šedí místy prosvítají blankytné pruhy. Hélène by nejspíš řekla, že je tam právě tolik modři, kolik krejčí potřebuje na četníkovy kalhoty.

Znovu si zapálí a dovolí si zavzpomínat na Francii. Je to slabost, kterou si na kratičký okamžik vychutnává, sladoučká a lahodná jako lžička cukru navíc v hořkém armádním čaji. Myslí na statek s červenou střechou a modrými dřevěnými okenicemi, na Hélène stojící u dveří do kuchyně, na její snědou pleť a hřejivý jižanský přízvuk, na překrásné živoucí oči.

Dokouří a opět vejde do domu. Prochází pokoji, plánuje a pečlivě zaznamenává, co všechno je třeba opravit nebo vyměnit. Otevře zadní dveře a vkročí do zahrady. Je to dlouhý obdélník s roky nekosenou trávou; všude, kam se podívá, bují kopřivy a ostružinové keře. Na konci stojí staříčkový dub, jako stvořený k tomu, aby v jeho větvích vystavěl domek pro svého synka. Jakmile poseče trávník a zbaví ho plevelu, vytvoří květinové záhonky i zeleninovou zahrádku. Jeho rodina bude mít pravou anglickou zahradu.

Se seznamem úkolů v ruce se na okamžik zastaví na zápraží a pozoruje děti hrající si v nedalekých rozvalinách. Není snadné si představit, že zanedlouho bude jedním z nich i jeho syn. Janusz mu bude dobrým otcem. Je rozhodnutý dělat všechno tak, jak se patří. Caparti se v kalném světle smějí a vesele poskakují, odpoledním městem se rozléhá jejich pištění a mísí se s ostrým křikem racků z přístavu. Jakmile je matky začnou

svolávat k večeri, zamkne Janusz svůj nový dům a vydá se vstříc poslední noci na ubytovně.

Na radnici vyplní příslušné formuláře a zařadí se do fronty na přidělové lístky na nábytek a barvy. Nábytek vydávají ve skladu u autobusového nádraží a všechn je stejný: prosté hranaté kusy z tenkého mořeného dřeva. U Woolworths koupí tapety s názvem „Letní dny“. Mají krémovou barvu a jsou na nich větévky s drobnými růžičkami. Vystačí na přední pokoj a hlavní ložnici. S výběrem tapety do Aurekova pokojíčku si nechá poradit od prodavačky, která prý má stejně starého hocha.

Na zdi v chodbě a kuchyni zvolí světle béžovou tapetu se vzorem hráškově zelených bambusových větví a spirálami listoví. Koupelna a chodba v patře dostanou růžový nátěr. Stěny Aurekova pokoje křížují šedé letouny. Je to velký pokoj, jednou se o něj bude moci podělit s bratrem, pokud se všechno vyvine tak, jak Janusz doufá.

Každý večer se po návratu z práce pustí do oprav, náčiní odkládá teprve ve chvíli, kdy už ho nadobro přemůže vyčerpání. Svalí se na lůžko a má pocit, jako by měl ruce stále natažené před sebou, jako by stále natíral a tapetoval.

Za osamělých nocí snívá o tom, jak vchází do rodného domu, vybíhá schody na verandu. Rozrazí těžké vstupní dveře a volá matku, třebaže dobře ví, že přišel pozdě a všichni jsou pryč. V jednom z prázdných pokojů s vysokým stropem objeví tmavovlásku ve žlutých šatech. Žena vstane, vyklouzne z oděvu a pokyne mu, ať přistoupí blíž. Jenže pak se sen bohužel změní, hbitě, jako mrštná rybka v dravé řece, a žena zmizí. Janusz se s trhnutím probudí, oči má vytřeštěné a srdce mu tluče na poplach. Rukou si přejede přes bolestivě pul-

zující třísla a zaboří hlavu do polštáře. Ta samota ho snad zničí!

Nádraží Victoria je obrovské. I teď, v sedm ráno, je plné lomozu a ztracených lidí, kteří chytají Janusze za lokty a pokládají mu otázky, na něž nezná odpověď. Kapesníkem si otře z čela pot a podívá se na hodinky. Pečlivě si připravoval, co jí řekne. „Je to tak dávno,“ začne. Nenuceně, a přitom mnohoznačně.

Pátrá v mysli po polských frázích, jenže se pohybuje už tak dlouho v anglickém prostředí, že se mu rodná řeč z hlavy vytrácí; jako by se z paměti pokoušel vyložit zpola zapomenutá jména bývalých spolužáků. Je to příliš namáhavé a nese to s sebou mnoho nežádoucích vzpomínek. Mateřština v něm vyvolává tolik dávných stesků... Bude lepší, když se Silvana naučí anglicky. Začínají tu nový život, musejí si místní jazyk osvojit. „Vítej v Británii!“ To je další fráze, k níž se možná uchýlí.

Nástupiště přetéka lidmi a jsou poseta vozíky s vysokými komíny kufrů a neumělých ranců s oblečením a osobním majetkem. Kolem pospíchají lidé, jako rozmazané šmouhy šedi, hnědi a námořnické modři. Janusz očima přejíždí dav a snaží se z myšlenek vytěsnit Héléne, tu dávnou naději, že to bude právě ona, s níž se takhle po válce sejde. Zachytí pohled jakési ženy. Prohlédne si ji a najednou ji poznává. Všechny vzpomínky se mu vracejí. Je to Silvana, jeho žena. Vztáhne ruku k úzké krempě ošklivého plstěného klobouku, aby smekl. Dostal ho při demobilizaci společně s oblekem a přísahal by, že musí být vyrobený z lepenky. Uhladí si vlasy, palcem a ukazovákem urovná knír a odkašle si. Sevře klobouk v ruku a zamíří k ní. Silvana má na hlavě rudý šátek a teď, když si jí všiml, si najednou uvědomí, že z bezbarvého davu vyčnívá jako osamělý vlčí mák v poli zčeřeného obilí.

Zaměří se na ten šátek, dokud není tak blízko, že rozeznává vyšívané ptáčky, jejichž křídla jí lemují čelo a kloužou k uzlu pod bradou. Je hubenější, starší, lícní kosti má víc vystouplé než dřív. Vtom ho pozná a slabounce vykřikne.

Do náručí se jí vrhne hubený tmavovlasý klučík. Je to Aurek? Je to opravdu on? Když ho viděl naposledy, byl ještě docela maličký, buclaté nemluvně s miminkovskými prstýnky vlasů. Příliš malý i na první stříhání. Janusz se pokouší zahlédnout jeho tvář, objevit v jeho rysech něco známého, ale děcko šplhá na matku jako opička, strhne jí šátek z hlavy, zavěsí se jí kolem krku a zaboří jí hlavičku do hrudi.

Janusz stane před nimi a kuráž ho na okamžik opustí. Co když se hloupě spletl? Co když ti dva patří k někomu jinému? Co když za jeho poznáním nestálo víc než zoufalství v jejích očích a jeho vlastní osamělost a touha?

„Silvano?“

Žena zápolí s děckem a pokouší se znovu si nasadit šátek.

„Januszi? Zhlédla jsem tě v davu. Viděla jsem, že nás hledáš...“

„Tvoje vlasy,“ vyhrkne Janusz. Všechny ty svědomitě nazkoušené věty se mu z hlavy rázem vypaří.

Silvana se dotkne svého ubohého sestřihu, šátek jí sklouzne na ramena. Odvrátí se.

„Promiň,“ vydechne Janusz, aniž tuší, jestli je za jeho omluvou smutek nad jejím zevnějškem nebo lítost, že se mu ji za pouhý zlomek vteřiny podařilo přivést do rozpaků. „Věř mi, že jsem tím nemyslel... Jak se máš?“

Silvana si šátek opět uváže.

„Ostříhali mě vojáci.“

Přes všechnen ten rámus, skřípění vlaků a výkřiky průvodčích ji skoro neslyší. Opatrně přistoupí blíž.

„Žili jsme v lesích,“ pokračuje Silvana. „Řekli ti to? Přišli vojáci, a prý že je po válce. Ostříhali nás. Aby se nešířily vši. Už to začíná pomalu dorůstat.“

„To nevadí. Já... já to chápu,“ hlesne Janusz, ačkoliv to není pravda.

Chlapec svírá v ruce něco dřevěného, mírně povědomého. Janusz zvedne obočí.

„Nevyřezal ti tohle chrastítka otec?“

Silvana otevře ústa a beze slova je znovu zavře. Janusz postřehne, jak jí nepatrně zčervenaly tváře, ale barva zmizí tak rychle, jak se objevila. Samozřejmě je to ono. Jeho žena nemusí nic říkat. To tmavé dřevo, na první pohled ruční práce – musí to být ono. Janusz se úlevně usměje, najednou je opět klidný. Jistě. Tohle je jeho rodina.

„Tys ho celou tu dobu opatrovala? Můžu se podívat?“

Natáhne ruku, ale klouček si hračku přitiskne na prsa a zavrčí.

„Je unavený,“ omlouvá ho Silvana. „Cesta ho vyčerpala.“

Pohled na vyhublé děcko je šokující. Chlapec má v obličejí téměř průsvitnou kůži, napnutou tak, že se pod ní zřetelně rýsuje lebka. Janusze z toho bolí na hrudi, jako by mu srdce pokrývala tepající podlitina.

„Aureku? Je maličký, vid'? Ahoj, chlapče. Neboj. Jsem... Já jsem tvůj táta.“

„Tvůj knírek,“ ozve se Silvana a přivine si chlapce k boku. „Jsi... Vypadáš jinak.“

„Knírek? Mám ho už léta... Jistě... Zapomněl jsem.“

„Šest let,“ vydechne Silvana a Janusz přikývne.

„A moje rodina?“ chce vědět, „máš o nich nějaké zprávy? Co Eva? Víš, kde je?“

Silvaniny oči potemní. Panenky má rozšířené a lesklé a on je najednou přesvědčený, že se mu chystá sdělit

zprávu o jejich smrti. Říct, že jsou všichni mrtví. Zatají dech.

„Nevím,“ prohlásí po chvíli Silvana. „Mrzí mě to. Netuším, kde jsou, nevím o nikom z nich.“

„Ty nevíš?“

„Po tvém odchodu jsem je už nikdy neviděla.“

Janusz čeká na zprávy o rodině celá léta. Pevně doufal, že Silvana přiveze dopisy, nebo mu bude alespoň vyprávět... Zkrátka že bude mít nějaké informace o tom, kde jsou a jak se mají. Oba teď chvíli jen mlčky stojí. Nakonec je to Janusz, kdo znovu promluví.

„Každopádně vy jste teď tady.“

Silvana pohybuje rty. Janusz se k ní musí naklonit, aby její slova zachytil.

„Pořád tomu nemůžu uvěřit,“ šeptá. „Nemůžu uvěřit, že jsme tady.“

Janusz se zasměje, aby se nerozplakal. Prsty jí obe mkne ruku a pevně ji sevře. Najednou pocítí příšernou únavu. Do očí se jí dokáže podívat jen s vypětím všech sil.

„Nejspíš jsme se oba změnili... Ale to nevadí,“ pronese a snaží se, aby to znělo klidně. „Uvnitř jsme pořád stejní, to čas nezmění.“

Je to lež, to ví už ve chvíli, kdy to vysloví. A ona to ví také. Vidí jí to v očích. Válka všechny změnila. A ona nemá jen krátké vlasy. Je šedivá.

Polsko, 1937

Silvana

Poprvé ho spatřila, když se koupal. Bylo pozdní jaro roku 1937 a vzduch byl prosycen netečností, jako by nenadálý příliv slunečních paprsků proměnil celé město v rozmarné děcko, které si chce celý den jen hrát. Silvaně právě skončila odpolední směna v biografu, kde pracovala jako uvaděčka. Kdykoliv opustila temný svět filmového svatostánku, překvapilo ji prudké denní světlo; i tentokrát se na okamžik zastavila na chodníku, nechala vánek pohrávat si s cípy sukně a slunce, aby ji lechtalo na tváři. Bylo jí osmnáct let a věděla jen to, že se jí ještě nechce domů. Že procházka prosluněným světem, ač bezcílná, je lepší než dusivé ticho, které ji pohltí, jakmile vstoupí do rodného domku.

Vydala se po hlavní třídě lemované stromořadím a kráčela přes náměstí s kašnou a vysokými oprýskanými budovami k prašné cestě ve stínu kostela a fary z červených cihel. Po chvilce nechala majestátní budovu za sebou a po pěšině prohřívané sluncem zamířila ven z města. Jen o pár set metrů dál stála dřevěná patrová chalupa jejich rodičů, domek s modrou fasádou, tak typickou pro rolnická stavení obklopující město ze všech stran. Silvana sešla z cesty do jabloňového sadu. Kdysi patřival jejich rodině, ale otec ho už dávno prodal. Dnes se nechával najímat na cizí statky, sbíral dřevo a pomáhal při žních, dělal zkrátka cokoli, co bylo v daném ročním období třeba. Jabloně byly obsypané bílými kvítky připomínajícími naducané obláčky,

tráva pod Silvaninýma nohama byla měkká a zářivě zelená. Obrázek zrání a naděje. Stála tam, kropenatá od sluníčka pronikajícího korunami stromů, a zhluboka vdechovala sytou vůni přírody s vědomím, že ať už jí život přichystá cokoliv, ať ji zavane, kam chce – a ona doufala, že to bude daleko, daleko odsud –, tohle místo bude už navždycky milovat.

Pokračovala po cestě k řece a ohlédla se na dům. Její matka Olga se teď nejspíš v kuchyni napájí vodkou, kterou pálí ve chlívě, tou průzračnou ohnivou tekutinou vyrobenou z cukrové řepy nebo křenu a za neúrody z cibule či bezu. *Ano, pomyslela si, matka bude opilá, obklopená všemi těmi zvířecími chudáčky, které s oblibou ukrývá pod svými ochrannými křídly.* Koťata jí šplhají po sukních, pod nohama se jí pletou štěňátka a celé vrhy slepých, sotva narozených králíčků, ptáčky s pochroumanými křídly a opuštění zajíčci, které hodinu co hodinu krmí a piplá jako kdysi své umírající syny.

Sousedé Olgu považovali za dobrou ženu, která to neměla v životě lehké – a navíc musela vychovat vzpurnou dcerku. Silvana věděla, že je na tom něco pravdy. Bývala vzdorovité děcko a tvrdost a neústupnost jí zůstaly. Ale věřila, že není k matce o nic tvrdší než matka k ní... A pak tu byli její bratři. Tři chlapci narození dávno před ní, jimž nebylo dopřáno dospět. Matčina princátka, navěky lapená v plenkách, jejichž mžourající a kňourající stíny ji provázely celým dětstvím. Znala ten příběh nazpaměť.

Když Silvanina matka poprvé počala, začal její muž Josef vyřezávat dřevěné chrastítko. Použil třešňové dřevo ze zahrady – a to jim přineslo jen smůlu. Navíc nebyl nijak zdatný řezbář. Ve chvíli, kdy přišlo dítě na svět, bylo chrastítko hotové sotva z poloviny, a když po třech měsících, ve stejnou dobu, kdy je postihla neúro-

da brambor, dítě umřelo, Josef v práci pokračoval. Ani nepostřehl, jak hluboko mu nůž zajel do masa, a vyřízl si nešikovně na palci ránu, která dlouho nepřestávala krváčet. V dětství mu Silvana po zubaté jizvě ráda přejížděla prstíkem a znovu a znovu naslouchala vyprávění o tom, jak k ní přišel.

Po smrti druhého syna začala Olga holdovat vodce, kterou páčila a prodávala rolníkům v sousedství. Josef stále neměl chrastítka dodělané. Tou dobou už prodal polnosti a živily je jen sady.

„Tříkrát nás to potkat nemůže,“ domlouval manželce. „Zkusíme to znovu.“

Po smrti třetího dítěte už si byla Olga jistá, že je chrastítka prokleté. Na ochranu proti zlým duchům ho zavinula do pramene svých vlasů a zakopala v zahradě. Josef ho za jedné bezměsíčné noci zase vykopal a schoval v nepoužívané kolébce. Pak zašel za ženou a prohlásil, že to s tím děckem zkusí ještě jednou.

A tak o rok později přivítali na světě Silvanu Olgu Valerii Dabrowskou. Matka Olga, chladná jako vyhaslá kamna, nevěnovala dceři jediný pohled. Zato otec Josef věřil, že bylo prokletí zlomeno. Dokončil chrastítka, nalakoval ho, ovázal rukojeť mašlí a dal ho své zdravé a veskrze čilé dcerce.

Avšak Olga na synáčky zapomenout nedokázala. V zamčené skříni schovávala jejich výbavičku, zabalenou v hedvábném papíře, modré košilky s vyšívanými ovečkami, bílé pletené botičky, maličké modré kulichy s bambulkami, tři háčkované dečky tenoučké jako pavučina. Když byla Silvana starší, dovolila jí matka dotýkat se jejich lemů a promnout mezi prsty titěrné límečky.

„Opatrně,“ varovala ji. „Ty šatičky jsou mi nad zlato.“ Desetiletá Silvana je ukradla. Nedokázala si pomoci. Odnesla je na zahradu a začala si s nimi hrát, ale

spustil se liják a ona uteklapod střechem. Matka oblečky objevila druhý den, zablácené a potrhané, zapletené v maliní.

„Spletla jsem se v tobě!“ vyštěkla a zamkla dceru v pokoji. „Jsi proradná malá mrcha. Omluv se!“

Silvana začala bušit na dveře a ječet, ať ji pustí, ale omlouvat se nehodlala.

„Chlapec by se takhle nikdy nezachoval,“ zasyčela Olga klíčovou dírkou.

„Vaši chlapečci jsou mrtví!“ vyjekla Silvana, pohlce-ná vlastním vztekem. „Já jsem vaše dítě, slyšíte? Jsem vaše dítě, matko!“

„Jsi ďáblovo sémě!“ zavřeštěla Olga. „Přežilas, ale mí chlapečci umřeli.“

Postupem let se Silvana obrnila. Proti své šílené matce, neschopnému otci i tíživým přízrakům mrtvých bratrů, s nimiž byla uvězněná mezi čtyřmi stěnami rod-ného domku.

V odpoledním slunci si odehnala z tváře vosu a zadívala se na svůj domov. Působil mírumilovně, ani náznak soužení skrytého za jeho zdmi. Silvana začala přemítat, zda jsou taková všechna stavení, navenek neochvějná a spořádaná, a uvnitř plná třískání dveří a zvýšených hlasů. Ještě chvíli po pozorovala sloup kouře stoupající z komína, pak se odvrátila a spěšně vykročila k řece a velké pile.

Nad třpytivými vodami se skláněly smuteční vrby a zelené jívy, bzukot hmyzu v hlasitosti zdárně soupeřil s neustávajícím ryčením strojů na pile. Podél břehu se táhla vysekaná cestička. Silvana se vyzula a vyrazila vpřed, chodidla jí pod tenkou látkou punčoch masírovala pružná tráva. U vody dováděla skupinka rozesmátých mladíků a ona si se střevíci v rukou a punčochami zamazanými od trávy začala náhle připadat hloupě. Zvažovala, jestli se neotočit, ale vtom ji upoutal jeden

z mládenců. Měl světle blondaté, skoro bílé vlasy, široká ramena a svalnatou postavu. Nebyl nijak vysoký, přesto působil jako silák.

Zastavila se a sledovala, jak skáče do vody. Zavřel oči a tělo se mu napjalo. Zvedl natažené ruce nad hlavu, mírně pokrčil kolena, až se mu na lýtkách vyrýsovalo svalstvo, a odrazil se. Jeho tělo opsalo ve vzduchu ladný oblouk a zmizelo ve vodě. Zůstala po něm jen zčeřená hladina. Hoch po chvíli vylezl na břeh, pohlédl na Silvanu, vytřepal si z vlasů vodu a usmál se. Kapičky vody na jeho světlé kůži se na slunci zaleskly a změnily se v drobnou dýmáky. Jeho tělo doslova zářilo. Silvana mu úsměv oplátila. Úplně ji uchvátil.

Janusz byl jediný syn v rodině obdařené pěti dcerami. Jeho sestry Silvana považovala za šedé myšky, zato on jí připomínal nejvzácnější drahokam. Pět nudných a obyčejných dívek a Janusz, nejstarší z dětí, Adonis se safírově modrýma očima a platinovými vlasy. Láhev čiré vodky v baru plném černého piva. Jako jediný syn to bude on, kdo až do smrti ponese rodinné příjmení. To mu otec neustále vtloukal do hlavy a očekával, že jeho synek vystuduje práva a bude z něho významný člen polské honorace. Matka si přála, aby se stal knězem.

Silvana nepochybovala, že Janusz je dobrý syn a že se ze všech sil snaží svým rodičům vyhovět. Ale také věděla, že se mu studovat právo nijak nechce. Miloval stroje, každou kovovou mašinku s ozubenými kolečky a šroubky, kterou mohl rozebrat a znovu složit. Byl to ten nejchytřejší muž, jakého kdy poznala.

S rodiči a sestrami bydlel v třípatrovém domě s výhledem na městský park. Otec byl členem místní samosprávy a rodina si zakládala na svém postavení. Měli tak vybrané vychování, že se jim téměř podařilo skrýt zklamání, když jen pár měsíců po seznámení přivedl

Janusz Silvanu domů a oznámil, že se zachová jako čestný muž a svou lásku pojme za manželku.

Tehdy ještě Janusz věřil v Boha. Nevynechal jedinou mši a při každé příležitosti Silvanu poučoval, že Všemohoucí má s každou lidskou bytostí své záměry. Ráda mu naslouchala, ale žádné hlubší stopy to v ní nezanechalo. Byla tenkrát příliš zaneprázdněná sněním o amerických filmových hvězdách. O nedělích sedávala v kostele s jeho znuděnými sestrami, které si stěžovaly na bolesti za krkem z toho nekonečného vykukování z vysokých oken, hnědé plstěné kloboučky toužebně obrácené k venkovnímu světu. Jeho sestra Eva tvrdila, že Janusz Boha miluje jen proto, že s ním nemusí mluvit tváří v tvář.

„Nesmíš si myslet, že ti nemá co říct,“ vysvětlovala Silvaně. „Má toho na srdci spoustu. Jenže vyrůstal mezi sestrami a naší matkou, takže je chudáček trochu utápnutý. Chrání se tím, že mlčí.“

Eva byla prostředním dítětem, uvězněná mezi dvěma staršími sestrami, které myslely jen na vdavky, a dvěma mladšími, které se chovaly jako dvojčata a všechno dělaly společně. Prohlašovala, že si jí díky tomu nikdo nevšímá a ona si může dělat, po čem její srdce touží. Její vášní byla hudba. Housle, na které cvičila celé hodiny bez přestávky, načež se pokaždé vynořila z pokoje s rameny zahalenými rozpuštěnými hnědými vlasy a tváří – stejně jako Janusz pihovatou – svráštělou soustředěním. S bratrem si byla vždycky blíže než s ostatními sourozenci a Silvana ji měla ze všech pěti Januszových sester nejraději.

To první léto, kdy zprávám o možné válce s Němcem zatím nikdo z nich nepřikládal význam, trávili Silvana s Januszem volné chvíle u řeky nebo si na kole vyjížděli za město.

„Nechci se s tebou loučit,“ prohlásil jednou Janusz, když spolu leželi na trávě ve stínu mohutného cedru.

Zasmála se a chytla ho za ruku. Tvářil se smrtelně vážně.

„Vždyť jsme sotva přišli, Januszi. Můžeme tu spolu strávit celičský den.“

„To ano, ale pak mě opustíš.“

„Není to přece napořád. Uvidíme se hned zítra.“

„Proč jenom musíš večer do práce? Vídám tam spoustu chlápků, co si tě prohlížejí, když jim kontroluješ vstupenky. Chodí tam jen proto, aby tě mohli okukovat.“

„Nemluv hlouposti. Miluju filmy. A svou práci.“ Mávla rukou. Rozladilo ji to a najednou dostala chuť nějak ho ranit. „Navíc mě těší, když se na mě muži dívají. Nemůžu přece za to, že jsem krásná, no ne? Možná by sis měl dávat pozor. Třeba se začnu nudit a půjdu na schůzku s jiným.“

Janusz se jí vyškubl a udeřil ji do tváře, vlastně o ni spíš jen letmo zavadil dlaní způsobem, jakým člověk odhání dotěrnou mouchu. Silvana se zatvářila, jako by jí strašlivě ublížil, ačkoliv moc dobře věděla, že tomu bylo naopak. To ona ranila jeho. Když na něj znovu pohlédla, byl rudý v obličeji a oči měl zvlhlé, jako by se měl co nevidět rozplakat. Potěšilo ji to. Hrálo ji, jak se zachoval. *Miluje mě*, pomyslela si.

Avšak předstírala, že se zlobí. Vstala a odkráčela pryč. Janusz hned vyskočil a rozběhl se za ní. Jakmile se mu v náručí přestala svíjet, vášnivě ji políbil a rukou jí zajel pod šaty. Přitiskl jí konečky prstů na tělo a opsal křivku jejího řadra, linii žeber, jako by se pokoušel najít cestu dovnitř, nahmatat její srdce a ukořistit ho pro sebe.

„Už ho máš,“ zašeptala.

Přestal ji líbat a zadíval se jí do očí. Pak ji popadl za ruku a odvedl do lesa.

Věděla, že překročili neviditelnou hranici a do doby „před políčkem“ už se vrátit nemohou. Pokračovali

hlouběji do lesa, prodírali se kapradím; kolem čím dál větší šero, stromy semknuté v neprostupných hloučcích.

„Mohli bychom jít dál,“ ozval se Janusz a odklonil z cesty ostružiní. „Mohli bychom se tu utábořit a žít tady. Měl bych tě jen pro sebe.“

„Tak tohle bys rád?“ zasmála se Silvana.

Měla trochu strach, ale bojovně vystrčila bradu a snažila se působit sebejistě.

„Zničím si punčochy,“ vyhrkla a rozverně si vyhrnula sukni.

„Podívej, jak mi utíká oko,“ předvedla mu trhlinu na černé bavlněné punčoše a dodala: „Budeš mi muset koupit nové.“

„Ukaž.“

„Ne, kdepak, nic to není,“ odstrčila mu ruku a rozmrzele našpulila pusu. „Teď mě asi znova praštíš, co?“

„Už nikdy,“ zavrtěl Janusz pomalu hlavou. „Nikdy ti neublížím a vždycky tě budu zbožňovat.“

Takhle s ní ještě nikdy nikdo nemluvil. Poklekl a zašmátral jí pod sukni. Pod dotykem ledových prstů na rozpálených stehnech se zajíkla. Janusz těžce oddechoval, funěl jako po běhu. Pokusil se jí vsunout ruku do kalhotek, ale odstrčila ho.

„Prosím,“ špitla. „Počkej chvílku.“

„Co se děje?“ zeptal se, ústa na jejím uchu. „Už jsi to někdy dělala?“

„Ne,“ zavrtěla hlavou. „A ty?“

„Ani já ne. Ale chtěl bych. Co ty?“

Zhluboka se nadechla a přikývla.

„Ano,“ zaznělo tiše. „Já taky.“

Znovu ji políbil a společně padli na kolena do kapradin.

Silvaně připadalo, jako by se stala vším, celým širým světem, a dovolila mu, aby ji probádal. A tak přišla ke

svému děťátku: toho dne, kdy ji Janusz zavedl do lesa. Navzdýcky si pamatovala, jak velikánská se tehdy cítila, jako obryně. Její tvrdost se rozplynula, jakoby zapuzená náhlou štědrostí těla, v jehož štávách se už tehdy plavil zárodek jejich syna.

„Miluju tě,“ ozval se Janusz, když bylo po všem.
„Miluju tě.“

Leželi vedle sebe a drželi se za ruce. Silvana zavřela oči a naslouchala zpomalujícímu se tlukotu vlastního srdce. Opět se zmenšovala, vánek ji studil na odhalených nohou a v mysli se jí začaly rojit pochyby o tom, co udělali.

„Skutečně?“ zeptala se. „Proč?“

„Co tím myslíš ‚proč‘? Prostě tě miluju.“

„Chci vědět proč.“

Chtěla slyšet, že ji miluje, protože je krásná, protože je tou, kterou po celý život hledal. (Vídala tehdy spousty filmů a hodně ji ovlivnily americké muzikály.)

„Protože to se prostě stává,“ odpověděl po krátké odmlce. „Člověk se zamiluje a je to.“

„Aha.“

„A ty? Miluješ mě?“

Silvana se zahleděla do jeho laskavého vážného obličej, do roztoužených očí, přeletěla pohledem přes rozepnutý límeček k uvolněným šlím. Pohládila ho po tváři a on zasténal, chytil její ruku a políbil ji.

„Ano,“ přikývla. „Myslím, že ano.“

„Tak mi to dokaž,“ vydechl. „Ještě jednou.“

A ona uposlechla.

Polsko, 1939

Janusz

Janusz se probojoval ven z přeplněného trolejbusu a vnořil se do bobtnající masy lidí v Prosté ulici. S kloboukem přitisknutým k hrudi se nechal sevřít davem tak hustým, že se muži a ženy pohybovali jako jediný napjatý sval, a nechal se jím dotlačit až k varšavskému hlavnímu nádraží.

Svíralo ho u srdce a nebyl si jistý, jestli za jeho neschopnost dýchat může předbouřkové dusno nebo strach z toho, co mu chystá budoucnost. Z mřížek kanálů ve vydlážděných ulicích stoupal odporný puch. Parný den zahalil město jako těžká plachta zachycující výfukové plyny a smrduté koňské koblihy, odér z rybích trhů i zápach hnijící zeleniny. Už týdny kolovaly zvěsti o nedostatku potravin, a venkované proto začali do města přivážet nejrůznější plodiny, aby je za přemrštěné ceny prodali místním rodinám, které si budovaly zásoby ve sklepích. Janusz zvedl oči k vysokým budovám kolem sebe, potom výš, až k zastřenému srpnovému slunci, které se válelo na obloze potažené pavučinou šedých mraků. Slabounký vánek byl rozpálený jako samo peklo. Modlil se, aby už zapršelo a vzduch se vyčistil.

Protlačil se kolem skupinky děvčat, venkovanék v plédech a s šátky na hlavách, a ucítil, jak se mu o kap-su otřela cizí ruka. Uskočil stranou, srovnal krok s šikem pochodujících vojáků a doufal, že ho pouliční obchodníci i kapsáři nechají na pokoji, když uvidí, že se chystá bojovat za vlast.

„Zatracenej bordel, co?“ ozvalo se mu u ucha.

„Příšerný!“ překřičel Janusz okolní rámus, vděčný za někoho, s kým si popovídat. Zvedl hlavu a pátral po tváři, která k hlasu patřila. „Vy jste...“

Jenže voják mezitím zmizel a Janusz si uvědomil, že mluví k temenu čísi hlavy.

Konečně dorazil k nádražní budově a prodral se dovnitř, mobilizační příkaz přitisknutý na prsa. Už celé týdny vybízeli v rozhlase všechny způsobilé muže, aby zamířili na nejbližší nádraží, narukovali a připravili se bránit Polsko. Celé týdny Januszovo srdce poskakovalo a bouchalo v hrudním koši a za nocí ho budilo zběsilým tlukotem. O tom, že válka přijde, nebylo pochyb. A tak tady teď stál se strachem roztřesenými koleny uprostřed šíleného zmatku – nádraží bylo ještě horší než přelidněné ulice – a jeho srdce se stále zuřivě ozývalo, jako by se z něj pokoušelo strach vytlouct.

Obrátil oči ke schodišti, po kterém právě sešel. Nahore prosvítal proužek nebe. Prodrat se neprostupnými houfy lidí zpátky k východu a dostat se ven do rozpáleného města už nebylo možné. Musí jít dál. Naposledy se zadíval k obloze a pokračoval vpřed do stěsnané lidské masy.

Vlaky byly plně obsazené rodinami pokoušejícími se opustit Varšavu; celé vagony si navíc zabralo vojsko. Dav Janusze vláčel sem a tam, až měl co dělat, aby neupadl. Vrážel do plačících dětí, ale neměl čas se zastavit a pomoci jim. Všude, kam až dohlédl, viděl moře zmatečných mrňousů a najednou si uvědomil, že pokud se mu něco stane, jestli ve válce položí život, budou tihle malí ztracenci jeho poslední vzpomínkou na Varšavu. Právě za ně jde bojovat, za všechny syny a dcery Polska.

Jakýsi ztrápený voják na něj houkl, ať si pospíší a naskočí do vlaku.

„Do kterého?“ zeptal se Janusz.

„Spoj čtyři sta jedna,“ mávl muž rukou k nástupišti. „Varšava – Lvov. Vystoupíte v Přemyšli, na čtyř stém devadesátém prvním kilometru. Potřebují muže na obranu města. A teď se mi klidte z cesty.“

Než se den přehoupl k odpoledni, přišel Janusz o klobouk, kdosi mu ukradl peněženku s doklady a hrstkou zlatých, dostal uniformu a vojenský vak a nastoupil do motoráku směřujícího na jihovýchod.

Vagony zaplnili zpívající a vtipkující vojáci, ale Janusz se k zábavě nepřidal. Modlil se, aby byli Silvana s Aurekem v bezpečí. Rozloučili se letmo a nenuceně, jako by si měl jen odskočit pro noviny. Přesvědčil sám sebe, že je to tak lepší, že tím prokazuje statečnost. O pár dní dříve navštívil otce, který mu to poradil.

„Loučení se nesmí příliš prodlužovat. Ženy pak pláčou a dělají scény. Rychle a stručně, tak se na to musí. Buď silný a bude z tebe dobrý voják.“

Pak sklopil zrak a s rukou těsně nad synovým ramenem zašeptal: „Hlavně se ve zdraví vrať.“

Teď Janusz litoval toho, jak odešel. Popravdě to nebyla odvaha, co ho přimělo obrátit se k ženě a synkovi zády tak rychle. Byly to horké slzy, které mu vstoupily do očí, když Silvanu zlehka líbal na tvář. Otec se mýlil. To ona byla statečná. Stála před ním, synka pevně v náručí, a neuronila jedinou slzu.

Janusz se v chodbičce opřel o dveře, nechal se kolébat vlakem kodrcajícím se přes pražce; pozoroval měnící se krajinu za okny. Vysoké měšťanské domy a průmyslové budovy ustoupily širým polím a temným pruhům lesa s hrstkami roztroušených vísek a osamělých statků.

Aby si ukrátil dlouhou chvíli, začal v duchu psát dopisy, vážné listy otci, v nichž dopodrobna líčil své nové působiště – vojenský regiment. Zamýšlel se také nad různými stanovisky ohledně možného výsledku války a přiklonil se k názoru, že vzhledem k síle polských

ozbrojených sil spolu s příslibenou britskou a francouzskou pomocí bude Německo dozajista přinuceno opustit polské hranice a Hitler se bude muset s ostudou vrátit domů. Tak to alespoň tvrdil tisk. A Janusz tomu chtěl, stejně jako všichni ostatní, věřit.

Hodiny ubíhaly, nekonečná rovina se mírně zvlnila, objevily se říčky a husté lesy; Januszovy myšlenky se opět stočily k Silvaně. Představoval si, jak jí vypráví o místě, kam právě míří. Věděl, že je to starobylé město plné pevností, obklopené horami.

Vlak stavěl v každé stanici, nabíral další cestující a jiným dával sbohem. Zatímco se pomalu trmácel k cíli, skládal Janusz v duchu Silvaně sonety a důsledně počítal verše, aby odpovídaly pravidlům. Vyčaroval v mysli poetické obrazy a obraty a na chvíli se cítil téměř hrdinsky. Rozhlížel se po vojácích kolem sebe a také jim psal imaginární dopisy, v nichž se chlubil svou ženou. Popisoval její rudé lokny, měkkou kyprost jejích ňader, hřejivou šíři jejích boků.

„Má žena je překrásná, ladná jako mořská panna, symbol Varšavy, našeho hlavního města,“ napadlo ho a hned zalitoval, že nemá tužku a papír.

Usedl na svůj armádní vak a pustil se do čaje, nakládaných vajec a housek, které dostal, když uličkou projížděl vozík se samovarem. Den se konečně rozpustil v hvězdami poseté temnotě a vlak na noc zastavil v malé venkovské stanici. Janusz si položil tlumok pod hlavu a rukama si objal kolena. Byl k smrti vyčerpaný. Obklopený chrápajícími a zpocenými vojáky, namačkanými na sebe těsně jako dobytčata, zavřel oči a usnul.

Následujícího rána, které s sebou z hor daleko na obzoru přineslo chladný vánek, pokračoval v psaní pomyslných listů blízkým: kněžím ze střední školy, potom ve francouzštině svému dávnému učiteli dějepisu, kterého si zvláště oblíbil. Natolik se ponořil do vlastních

myšlenek, přemítání nad zpola zapomenutými pravidly francouzské gramatiky, že mu chvílku trvalo, než si uvědomil, že vlak náhle zastavil uprostřed polí. Zadíval se na oblohu a v dálce zahlédl letadla.

„To je luftwaffe!“ zaječel jakýsi voják a hrubě Janusze odstrčil ode dveří. „Jdi mi sakra z cesty. Budou na vlak střílet z kulometů.“

„Válka přece ještě nebyla vyhlášena.“

Voják rozrazil dveře a houkl: „Tak jim to běž říct.“

Všude kolem sebe slyšel nadávky mužů, jekot a pláč žen i dětí. Dveře se prudce otevřely a lidé se začali tlačit a strkat, klopýtali jeden přes druhého ven, seskakovali na ostružiním porostlé koleje a prchali do polí, schovat se v příkopcích a remízcích.

Janusz vyskočil ven a následoval skupinku mužů k příkopu, kde se odplížil do vysokého rákosí a v podřepu prudce oddechoval. Uniforma ho tížila jako olověný krunýř, cítil, jak mu po tváři stékají čůrky potu a pálí ho v očích. Po chvíli se letouny přiblížily. Přikryl si hlavu rukama. Na zádech cítil žár a slyšel burácení motorů, pronikavé a výhružné. Když už měl pocit, že z toho rámusu dočista ohluchne, letadla přelétla nad polem, nabrala výšku a zmizela za obzorem.

„Hrajou si s náma,“ ozval se jeho soused, jakmile se ztratila v oblacích.

„Kam letěli?“

„Vrátí se, uvidíš. Dělají to posledních pár týdnů, takovéhle nálety. Žádné bomby, jen kulometná palba, co zabíjí civilisty, střílejí na vesnice a železniční zastávky. Snaží se nás zastrašit.“

Janusz vykoukl z příkopu a pokoušel se zjistit, kam ďábelské stroje odletěly; náhle si na travnatém paloučku v dálce všiml mladičké venkovanky. Něco v jejích pohybech, jistá ráznost, spíš chlapecká než dívčí, mu připomnělo Evu. Bodlo ho u srdce. Děvče stálo upro-

střed vzlétajícího hejna hus. Vtom se z oblaků vynořily čtyři letouny a střemhlav se vrhly k vlaku, prosvištěly nízko nad polem. Janusz ještě zahlédl, jak dívka zvedla ruku před obličej, jako by si chtěla zastínit oči. Zavolal na ni, ale byla příliš daleko. Potom to zarachotilo, jako kroupy bubnující na plechovou střechu. *Kulomet*, pochopil Janusz. To poslední, co uviděl, než se svezl zpátky do příkopu, bylo, jak se husopaska skácela k zemi.

Vražda, rozeznělo se mu v hlavě. Rozběhl se podél bahnité strouhy pryč od vlaku, pryč od skupinky mužů, kteří si rukama zakrývali hlavy a choulili se k sobě navzájem. Pryč od scény s padlou dívkou.

Kulometry zopakovaly palbu a jemu se pod nohama roztrásla zem.

Uslyšel vlastní výkřik. Potom už nebylo slov, jen rudý záblesk vypálený na sítnici skrz pevně semknutá víčka a střepiny hluku, jako by mu v bubíncích vybuchly petardy. Klopýtl, svalil se vpřed, tváří se zabořil do příkopu a udeřil se do hlavy. Tělem mu projela vlna bolesti, před očima mžitky, na prsou cítil ukrutný tlak, jako by mu cosi drtilo plíce. Nedokázal popadnout dech. Pak ho pohltila tma.

Když přišel k sobě, uvědomil si, že leží na břiše. Di-voce kašlal a dusil se, dokud se mu nepovedlo vyškrábat se na kolena a zalapat po dechu. Letadla byla pryč, na obloze za sebou zanechala jen modré proužky dýmu páchnoucí po motorovém oleji a spálenině. Zjistil, že je pořádný kus od vlaku; vysoké strmé svahy příkopu ho chránily před pohledy zvenčí. Sáhl si na hlavu a ucítil krev. Je postřelený? Pak ale uviděl, co ho zranilo: špička kamene vyčnívající z mělké vody, potřísněná jeho krví. Musel po pádu ztratit vědomí. Pokusil se vstát, ale nohy ho neunesly. Vstanu, říkal si. Musím vstát.

Vnímal nedaleké skupinky vojáků, jednou dvakrát je zahlédl na travnatých krajích příkopu, ale byl příliš

slabý, než aby je dokázal přivolat. Zůstal v tichosti schovaný ve vysokém rákosí. Dostihlo ho vyčerpání a on upadl do děsem naplněného snění. Z mrákot nejasně slyšel odjíždějící vlak, ale ztěžklé nohy mu nedovolily se pohnout. Opět ho ovládl spánek.

Za soumraku se vyplazil z příkopu, svalil se na záda a začal zírat na oblohu. Co si teď počne? Opatrně si prohmatal napuchlé obočí. Krev byla zaschlá. Posadil se, potom pomaličku vstal. Husí kejhání v dálce mu připomnělo tu dívku a on přes pole dovrávoral k hlasícím ptákům.

Husy stály v kruhu kolem ní a zlověstně na něj syčely a kroutily krky. Nedokázal se těla dotknout. Jen se svezl na zem vedle něj a dal se do pláče. Co je to za vojáka, ukrývat se v příkopu, zatímco lidé kolem potřebují pomoc? Trestal se takovými myšlenkami, dokud nakonec nesebral odvalu popadnout mrtvou dívku za ramena a obrátit ji.

Oči ve vrásčité tváři lemované bělostnými vlasy civěly kamsi za něj. Byla to drobounká stařenka, velká jako dítě. Nedokázal dát dohromady jedinou jasnou myšlenku. Kdo to byl? Kam se podělo to děvče? Spletl se snad? Dotkl se její tváře. Byla ledová. On sám úplně hořel. Jak ji mohl považovat za mladou ženu?

Zvedl mrtvolu, odnesl ji na kraj pole a položil pod strom. Stáhl jí krví potřísněné opánky z březové kůry, uhladil šaty a zatlačil oči.

Bylo mu dvacet dva let a o svůj regiment přišel dřív, než se k němu vůbec stačil přidat. V dálce zahřmělo. Bouře, která už celé dny visela ve vzduchu, konečně propukla. Obloha potemněla, spustil se liják, zemi bičovaly kapky ostré jako čepele, kvůli silnému vichru tvořily téměř vodorovnou clonu. Janusz si vyhrnul límec a vydal se na cestu. Doufal, že míří k Varšavě. Neušil, kam jinam jít.